

Dekarbonizacja przedsiębiorstwa.

**Przewodnik po najważniejszych
regulacjach prawnych**

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wprowadzenie

Dekarbonizacja gospodarki jest konieczna, aby zapobiec najgorszym skutkom globalnego ocieplenia. Europa jest najszybciej ocieplającym się kontynentem, co przekłada się na coraz częstsze fale upałów oraz niebezpieczne zmiany w schemacie występowania opadów, które z jednej strony mogą doprowadzać do nagłych powodzi, a z drugiej – prowadzą do suszy na kontynencie. Zmiany klimatu w połączeniu ze społecznymi czynnikami ryzyka stanowią poważne wyzwanie dla całej Europy. Zagrożają one bezpieczeństwu żywnościowemu i wodnemu, bezpieczeństwu energetycznemu i stabilności finansowej, a także zdrowiu ogółu społeczeństwa. Kaskadowe ryzyka związane z klimatem, przy innych niesprzyjających okolicznościach, mogą w przyszłości stanowić poważne zagrożenie dla stabilności europejskiego społeczeństwa. Jednocześnie zmiany klimatu mają wpływ na ekosystemy lądowe, słodkowodne i morskie, prowadząc do pogłębiania się kryzysu bioróżnorodności, a co za tym idzie – wymierania kolejnych gatunków roślin i zwierząt¹. Nie bez powodu sekretarz generalny ONZ António Guterres określa zmiany klimatu jako jednego z czterech jeźdźców apokalipsy, a David Attenborough ostrzega, iż są one największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa, z jakim kiedykolwiek mieliśmy styczność we współczesności.

Nie ma najmniejszych wątpliwości, iż za obecnie doświadczane zmiany klimatu odpowiada człowiek. Jak wskazywał Władysław Tatarkiewicz, nauka to metodyczne, technicznie udoskonalone zdobywanie wiedzy, i zgodnie z tą zasadą od lat 60. XX w. nauka o klimacie dostarcza nam coraz dokładniejszych informacji dotyczących wpływu emisji CO₂ na proces globalnego ocieplenia. Już modele klimatyczne tworzone ponad 50 lat temu przewidywały dzisiejszą skalę ocieplenia klimatu². Z kolei współcześni klimatolodzy byli w stanie ustalić, że przez około 2000 lat do czasów współczesnych globalne średnie temperatury zmieniały się w górę lub w dół w przedziale 0,5°C, podczas gdy obecnie obserwujemy bezprecedensowe odchylenie o ponad 1°C, które można bezpośrednio powiązać z początkiem epoki przemysłowej. Jednocześnie koncentracja CO₂ w atmosferze jest wyższa niż kiedykolwiek w ciągu ostatnich 2 mln lat. Potwierdza to IPCC, czyli Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu, którego członkami jest 195 państw, a najważniejsze ustalenia zatwierdzane są przez kraje członkowskie, stwierdzając, iż:

„Nie ulega wątpliwości, że działalność człowieka spowodowała ocieplenie atmosfery, oceanów i lądów. Nastąpiły powszechne i gwałtowne zmiany w atmosferze, oceanach, kriosferze i biosferze”³.

¹ Raport Europejskiej Agencji Środowiskowej, European Climate Risk Assessment, 11 marca 2024 r., <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/european-climate-risk-assessment>.

² Z. Hausfather, H.F. Drake, T. Abbott, G.A. Schmidt, Evaluating the Performance of Past Climate Model Projections, *Geophysical Research Letters*, Vol. 47, 16 stycznia 2020.

³ IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate*

Podstawą międzynarodowego prawa klimatycznego jest Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC), Protokół z Kioto oraz Porozumienie Paryskie. Wymienione konwencje międzynarodowe wyznaczają podstawowe cele w zakresie ograniczenia zmian klimatu oraz wprowadzają najważniejsze zasady prawa klimatycznego. Ponadto, ze względu na to, że zmiany klimatu stanowią ograniczenie w korzystaniu z podstawowych praw i wolności przynależnych jednostce, również międzynarodowy reżim ochrony praw człowieka wyznacza obowiązki państw w zakresie walki z globalnym ociepleniem, co niedawno potwierdził w swoim orzecznictwie Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości⁴.

Podstawowymi celami Porozumienia Paryskiego są:

- 1) ograniczenie wzrostu średniej temperatury globalnej do poziomu znacznie niższego niż 2°C powyżej poziomu przedindustrialnego oraz podejmowanie wysiłków mających na celu ograniczenie wzrostu temperatury do 1,5°C powyżej poziomu przedindustrialnego, uznając, że to znacząco zmniejszy ryzyka związane ze zmianami klimatu i ich skutki;
- 2) zwiększenie zdolności adaptacyjnych wobec negatywnych skutków zmian klimatu oraz wspieranie odporności na zmiany klimatu i rozwoju związanego z niską emisją gazów cieplarnianych w sposób niezagrażający produkcji żywności;
- 3) zapewnienie spójności przepływów finansowych ze ścieżką prowadzącą do niskiego poziomu emisji gazów cieplarnianych i rozwoju odpornego na zmiany klimatu (art. 2 Porozumienia Paryskiego).

Unia Europejska jest stroną wymienionych powyżej konwencji klimatycznych i podejmuje wraz z państwami członkowskimi wspólny wysiłek na rzecz realizacji ich celów. Na płaszczyźnie międzynarodowej zobowiązania UE w zakresie redukcji emisji wyznacza NDC (ang. *nationally determined contribution*), czyli składane przez nią zobowiązanie do osiągnięcia określonych celów redukcji emisji (art. 4 Porozumienia Paryskiego).

Następnie zobowiązania międzynarodowe przekładane są na prawo unijne. Podstawowe cele UE wyznacza Europejskie prawo o klimacie, zgodnie z którym do 2030 r. Unia powinna obniżyć emisje o 55% względem 1990 r., a do 2050 r. osiągnąć neutralność klimatyczną (emisje równoważone przez pochłanianie) oraz dążyć w następnych latach do osiągnięcia emisji ujemnych (art. 2 i 4 rozporządzenia 2021/1119).

Koordinację państw członkowskich w zakresie działań na rzecz klimatu zapewnia między innymi rozporządzenie 2018/1999, które zobowiązuje państwa do przedkładania krajowych planów w dziedzinie energii i klimatu. Pozwalają one na wczesnym etapie ocenić Komisji Europejskiej, czy działania danego państwa są wystarczające, a w razie potrzeby – zasugerować z odpowiednim wyprzedzeniem niezbędne działania naprawcze (art. 3 rozporządzenia 2018/1999).

Szczegółowe unijne cele sektorowe wyznaczane są w ramach trzech instrumentów:

- 1) unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji (EU ETS i EU ETS 2), funkcjonującego na podstawie dyrektywy 2003/87, który obecnie obejmuje sektor przemysłu, energetyki, budownictwa oraz transportu drogowego, lotniczego i morskiego;
- 2) ESR (ang. *Effort Sharing Regulation*), czyli rozporządzenia w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie, które wyznacza konkretne cele redukcyjne do osiągnięcia w sektorach transportu, budownictwa, rolnictwa i gospodarki odpadami;

Change; V. Masson-Delmotte, P. Zhai, A. Pirani, S.L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M.I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T.K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, B. Zhou (eds.), Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, pp. 3–32, doi:10.1017/9781009157896.001.

⁴ Opinia doradcza Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości ws. obowiązków państw w zakresie zmian klimatycznych z 23.6.2025 r.

- 3) LULUCF (ang. *Land use, land use change and forestry*), czyli sektora obejmującego użytkowanie gruntów, zmianę użytkowania gruntów i leśnictwo, w którym krajowe cele pochłaniania emisji wyznaczone są na podstawie rozporządzenia 2018/841.

Aby zrealizować powyższe cele, przyjmowane są dalsze przepisy tworzące unijno-krajową mozaikę regulacyjną. W związku z tym, iż osiągnięcie celów klimatycznych wymaga odejścia od silosowego myślenia o politykach publicznych i zastąpienia go myśleniem systemowym, regulacje potrzebne do realizacji celów dekarbonizacyjnych nie mają ściśle charakteru klimatycznego, lecz można je także zakwalifikować do różnych dziedzin prawa.

W ramach niniejszej publikacji poddane zostały analizie te regulacje związane z dekarbonizacją, które w najbardziej bezpośredni sposób oddziałują na przedsiębiorstwa lub istotnie kształtują ich otoczenie rynkowe. Pozwalają one zrozumieć podstawy prawne dekarbonizacji i zidentyfikować najważniejsze instrumenty regulacyjne wpływające na konkurencyjność przedsiębiorstwa.

W ramach pierwszego rozdziału *A. Krzastek* opisuje, jak przygotować zgodnie z prawem i mającymi zastosowanie standardami międzynarodowymi plan dekarbonizacji przedsiębiorstwa. Drugi rozdział omawia funkcjonowanie systemu EU ETS i EU ETS 2, czyli fundamenty unijnej polityki klimatycznej. Następnie, w rozdziale trzecim, *F. Nowak* analizuje, jak poprzez mechanizm CBAM UE ogranicza emisje związane z eksportem. W rozdziale czwartym *M. Muchel* wyjaśnia, jak za pomocą instrumentów prawa energetycznego, np. kontraktów PPA, obniżyć emisje przedsiębiorstwa. W rozdziale piątym *M. Kamiński* przedstawia, jak kształtują się ceny energii i jaki jest związek tego procesu z dekarbonizacją. W szóstym rozdziale *L. Ruszel* porusza bardzo ważną kwestię związaną z dekarbonizacją, czyli przepisy dotyczące efektywności energetycznej. W rozdziale siódmym *M. Jędrzejczak* pochyla się nad regulacjami dotyczącymi dekarbonizacji sektora transportu, a w rozdziale ósmym *J. Teler* podejmuje analizę procesu dekarbonizacji budownictwa. Oba sektory są kluczowe do osiągnięcia unijnych celów klimatycznych, lecz jednocześnie uznawane za trudne do dekarbonizacji. W dziewiątym rozdziale *R. Maruszkin* omawia problem budowy zielonej gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji dotyczących pierwiastków ziem rzadkich. Publikację zamyka rozdział *L. Krawczyk*, odpowiadający na jedno z kluczowych pytań – jak finansować zieloną transformację.

Oddajemy Państwu publikację przygotowaną przez prawników o szerokim doświadczeniu praktycznym, którzy na co dzień mierzą się z procesem dekarbonizacji. Według naszej najlepszej wiedzy jest to pierwsza w Polsce tego typu publikacja i mamy nadzieję, że stanie się ona realnym wsparciem dla osób próbujących zrozumieć ten skomplikowany reżim regulacyjny.

Jakub Bednarek

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl